

لذا تحریم مشکل ما نیست و پیرامون ما این تقاضا وجود دارد. مهم این است که ما برای این صادرات چه ظرفیتی می‌توانیم داشته باشیم. لذا با برخی اقدامات می‌توانیم این ۳۰ میلیارد مترمکعبی را که الان داریم، حداقل دوبرابر کنیم. این درحالی است که هنوز به دلایلی به بازارهایی مانند بازار کویت نگاه نکرده‌ایم و فقط بر اساس آنهایی که در قرارداد داریم یا نزدیک به قرارداد هستند -مانند پاکستان و عمان- از ظرفیت‌هایمان می‌گوییم.

■ آیا معتقدید که اروپا بازار گاز ایران نیست؟

اول اینکه در تحلیل اقتصاد سیاسی انرژی بویژه در مورد سیاستگذاری‌های راهبردی، نگاه‌های ایدئولوژیک پیشینی چه همگرایانه و چه واگرایانه بشدت آسیب‌زا است. بازارهای گازی بر اساس چند مؤلفه تعریف و راهبردها (Stertegy) معمولاً هر ۵ سال یک بار بازنگری می‌شوند. خط مشی‌ها و برنامه‌های اقدام (Policy&Action Plan) هم در زمان کمتری مورد بررسی و بازنگری قرار می‌گیرند. درخصوص صادرات گاز، قیمت گاز در آن بازار، زیرساخت‌ها، وضعیت کنونی و همین‌طور چشم‌انداز واردات آن و اینکه حجم واردات آن بازار در آینده چقدر افزایش پیدا می‌کند و نیز سهم عرضه از مجموع کلی واردات آن، مورد توجه است. برخی از بازارها ممکن است که ۱۵ سال پیش در اولویت بوده‌اند اما امروز با تغییر شرایط دیگر اولویت صادرات گاز بویژه با خط لوله نیاشند. مثلاً اروپا سال ۲۰۱۰ یک چشم‌اندازی داشت و حالا چشم‌انداز دیگری. از سال ۲۰۱۶ و با تهیه پیش نویس توافقنامه اجلاس تغییرات آب و هوایی پاریس، اروپا پیشران دوره گذار انرژی شد. اروپایی که الان روند مصرف خود را به سمتی می‌برد که سهم فسیل‌ها را کم کند. اگر بحران اوکراین اتفاق نیفتاده بود -که الان به صورت سیاسی در اروپا منجر به کمبود گاز شود و نیاز به منابع جدید و جایگزین گاز پیدا کند- این بازار به یک باره با کمبود ۱۵۰ میلیارد مترمکعبی روبه‌رو نشده بود. به عبارتی، اگر این گاز در دسترس اروپا نیست، به خاطر جنگ روسیه و اوکراین است.

برای بررسی این بازار باید نگاه کرد به اینکه چشم‌انداز آن چگونه است. اروپاییان دارند تمرکز خود را در بازار گاز به سمت ال جی می‌برند و از سه منطقه واردات ال ان جی می‌کنند. اروپایی‌ها مصوب کرده‌اند که در سال آینده ۱۵ درصد تقاضای کمتری روی گاز داشته باشند و این کاهش ۴۵ میلیارد مترمکعب در سال است. با این روندی که در پیش گرفته‌اند چشم‌انداز بازار گاز اروپا به غیر از این چند ماهی که به دنبال کاهش سهم روسیه هستند، چندان مثبت نیست. ایران چگونه می‌خواهد به بازار اروپا ورود کند. زیرساخت ال ان جی که نداریم و ارزیابی‌ها نشان می‌دهد که از نظر اقتصادی هم ایجاد خطوط لوله با رویکرد سیطره‌گراییانه ترکیه برای «راهبرد برتری مسیر انتقال بر منبع عرضه» و تحمیل هزینه انتقال بالا صرفه اقتصادی ندارد. بله، اگر ۲۰ سال قبل بود، در مدل‌های اقتصادی می‌شد به اروپا هم فکر کرد اما الان حتی کشورهایی مانند جمهوری آذربایجان هم برای صادرات گاز به اروپا با مشکل مواجهند. در ماه مه ۲۰۲۰ قیمت گاز در بازار اروپا ۲۳۰ تا ۲۳۵ دلار در هر هزار مترمکعب بود. جمهوری آذربایجان به

بازار اروپا، گاز را با هزینه نهایی ۲۷۵ دلار صادر می‌کرد. چرا اکنون جمهوری آذربایجان گاز ترکمنستان را وارد می‌کند؟ به این خاطر که در چند سال گذشته بسیاری از پروژه‌های این کشور که هدفگذاری آنها بازار اروپا بود غیر اقتصادی شد و کنسرسیوم‌های بین‌المللی آن را توسعه ندادند، چرا که بازار اروپا برای جمهوری آذربایجان غیر اقتصادی بود.

اما بعضی می‌گویند که اروپا را با خطوط لوله گاز به خود وابسته کنیم. چقدر صادر کنیم که بتوانیم این بازار را به خود وابسته کنیم. ۱۵۰ میلیارد مترمکعب برای روسیه امنیت ایجاد نکرد و حالا ما می‌خواهیم با ۱۰ میلیارد مترمکعب این امنیت را ایجاد کنیم؟ ممکن است که ۲۰ سال قبل در آن وضعیت چشم‌انداز مثبتی برای این بازار وجود داشته که در تحلیل‌ها به آن اشاره شده است اما الان شرایط فرق می‌کند. تحلیل‌های سال ۲۰۱۰ و استراتژی امنیت انرژی اروپا در این سال را با اسناد ۲۰۱۵ و ۲۰۲۰ مقایسه کنید. چقدر تفاوت در آنها هست. این خیلی غیرعلمی است که بگوییم در تحلیلی در سال ۲۰۰۵ متناسب با آن شرایط وجود داشته است و الان نیز بدون توجه به شرایط متحول بازار و ۱۵ سال بعد هم همان تحلیل را داشته باشید و بر همان تأکید کنید. جالب اینجاست استراتژی ۲۰۱۰ آمریکا در امنیت ملی دولت اوباما کاملاً متفاوت از سال‌های ۲۰۱۵ و ۲۰۱۷ و ۲۰۲۱ است. ببینید چطور آمریکایی که فکر می‌کرد واردکننده انرژی خواهد بود و اعداد بزرگی را هم در نظر می‌گرفت الان به صادرات فکر می‌کند. تصمیمات این حوزه و اولویت‌بندی‌ها در این زمینه اگر خیلی پایدار باشند، نهایت ۱۰ سال پایدار می‌مانند. کشورها این استراتژی‌ها را ۵ ساله تغییر می‌دهند. برای ایران اولویت راهبردی در بازار منطقه‌ای روبه‌رشد خود از نظر تقاضای گازی است تا به اروپایی فکر کند که خود پیشران دوره گذار انرژی به سمت تجدیدپذیرها بوده و هم‌اکنون ممکن است به خاطر تنش‌های ژئوپلیتیک تقاضای موقتی نهایتاً دو تا چهار ساله داشته باشد.

اروپا اگر خیلی در تأمین

امنیت عرضه انرژی خود

مصر است، در اولین گام

و فوری‌ترین پیشنهاد که

کاملاً عملیاتی بوده و حتی از

الان جی قطر هم زودتر برای

این اتحادیه عرضه جدید

می‌آورد، کمک کند تجهیزات

واحد ایران‌الان جی- زمینس

و لینده- را که حتی ساخته

شده‌اند و به بهانه تحریم

توقیف است آزاد کرده تا

با تکمیل ایران‌الان جی،

عرضه گاز به این اتحادیه

وجود داشته باشد

نکته مهم‌تر، آیا اروپا به عرضه گاز ایران به این اتحادیه نگاهی دارد؟ اروپا اگر خیلی در تأمین امنیت عرضه انرژی خود مصر است، در اولین گام و فوری‌ترین پیشنهاد که کاملاً عملیاتی بوده و حتی از ال‌ان‌جی قطر هم زودتر برای این اتحادیه عرضه جدید می‌آورد، کمک کند تجهیزات واحد ایران‌الان‌جی- زمینس و لینده- را که حتی ساخته شده‌اند و به بهانه تحریم توقیف است آزاد کرده تا با تکمیل ایران‌الان‌جی، عرضه گاز به این اتحادیه وجود داشته باشد. با توجه به سرمایه‌گذاری و پیشرفت این پروژه- بجز واحد مایع‌سازی که در توقیف اروپاست- این پروژه خیلی سریع‌تر از افزایش تولید ال‌ان‌جی قطر به نتیجه می‌رسد. سرمایه‌گذاری جدید ال‌ان‌جی قطر عمدتاً در سال‌های ۲۰۲۶ و ۲۰۲۷ به نتیجه می‌رسد. خب اگر اروپا روی ایران برای امنیت انرژی خود تأکید دارد، این یک نمونه پیشنهاد عملیاتی و زودبازده؛ اما می‌بینیم وقتی اروپا اصلاً تمرکزی بر گاز ایران به عنوان منبع تأمین امنیت عرضه انرژی خود ندارد، برخی معتقدند که حتماً بازار منطقه را رها کنید و بروید دنبال اروپا. بحث نگاه ایدئولوژیک به غرب یا به شرق نیست، بحث نگاه به منافع ملی است.

■ به عنوان سؤال آخر! چشم‌اندازی که ترسیم کردید، چقدر طول می‌کشد تا محقق شود؟

اگر می‌خواهیم برنامه صادرات گاز داشته باشیم و به این سطح از تجارت گاز برسیم؛ باید سه موردی را که اشاره کردم، ابتدا انجام بدهیم. مقدم بر همه موارد، مدیریت مصرف داخل است. دوم افزایش ظرفیت عرضه داخلی (چه تولید میدان جدید، چه ازدیاد برداشت و چه جمع‌آوری گازهای مشعل) مورد سوم هم استفاده از فرصت‌ها و خرید گاز مازاد کشورها برای صادرات از ایران. خیلی از موارد دیگر به غیر از روسیه هم هست اما چون در حد ایده است نمی‌خواهم وارد بحث آن شوم.

در همین حال چند مورد را هم باید پیش ببریم. قرارداد واردات گاز از ترکمنستان که در دولت قبل متوقف شد، این کشور گازی را که به ایران می‌داد، بین دیگر کشورهای روسیه و جمهوری آذربایجان تقسیم و این گاز را در بازارهای دیگر که اتفاقاً خودشان تولیدکننده هستند، خرج کرد. فعلاً باید روی واردات گاز روسیه از مسیر این کشور تمرکز و آن را شروع کنیم و در مرحله بعدی برسیم به جایی که از خودش نیز خرید داشته باشیم. این یک نوع دیپلماسی منطقه‌ای است که کمک می‌کند تا ما نیز به ایفای تعهدات صادراتی‌مان بپردازیم. ما باید تعهد صادرات گاز به عراق را به گونه‌ای ایفا کنیم که به دنبال بدیل نباشد. دوم، حفظ بازارمان در ترکیه و تمدید این قرارداد است. سال ۲۰۲۶ قرارداد فعلی تمام می‌شود. الان مذاکرات برای تمدید این قرارداد در حال انجام است و در همین حال نیم نگاهی هم به بازارهای دیگر نظیر پاکستان داریم که یک مقدمات ضروری دارد که باید آن مقدمات را فراهم کنیم. در پاسخ به سؤال شما، برخی از این موارد نظیر تحقق بیشتر تعهدات صادراتی قراردادهای فعلی ما حتی امسال هم محقق می‌شود و برخی نیز به زمان بیشتری نیاز دارد، اما باید به سمتی حرکت کرد تا سهم ایران از بازار گاز جهان بیشتر شود.

ویژه‌نامه

ایران

شهریور ۱۴۰۱